
İŞİTME ENGELLİ BİREYLERDE ERKEN TANI VE ERKEN EĞİTİMİN ÖNEMİ AİLE İLE İLETİŞİM AİLE EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

ERKEN TANI VE ERKEN EĞİTİMİN ÖNEMİ

Tüm bebekler, seslerle örüntülü bir dünyaya doğarlar ve hiçbir anne-baba bebeklerinin işitme engelli olabileceği ihtimalini düşünmezler. Yeni doğan bebekle iletişim, jest ve mimiklerle kurulur. Bebek de tepkisini ses çıkarma, gülümseme ve vücut hareketleri ile gösterir. Eğer bebeğin belirgin bir sağlık sorunu yoksa davranışlarından işitme engelli olduğu anlaşılamayabilir. İşitme engelli bebekler de tıpkı diğer bebekler gibi gülümser, isteklerini ağlayarak ifade eder ve çevresiyle ilgilenir. Daha sonra emekler, ayağa kalkar, kendisine uzatılan nesnelere kavrar, kendi başına yemek yemeye çalışır, oyuncakları ile oynar ve çevresindeki kişi ve nesnelere tanır, yaşları geldiğinde de yürür. Bu doğal görünen gelişim karşısında, aileyi rahatsız eden herhangi bir şey olmayabilir, aile çocuğunun işitme engelli olabileceği ihtimalini düşünmeyebilir. Bu durum çocuğun erken dönemde tanılanmasını geciktirebilecektir.

Erken tanılama işitme yetersizliğinin mümkün olan en erken dönemde, özellikle bebeklikte farkına varılması önemlidir. Teknolojideki ilerlemeler gün geçtikçe daha erken dönemlerde tanılamanın yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Önceleri çocuğun işitmesi, onun sese verdiği tepkilerle test edilirken, bugün bir bebeğin işitmesi, o uyurken bile ölçülebilmektedir. Bu ölçümlerle çocuğun işitme yetersizliği olup olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Çocuğa işitme engelli tanısı konulduktan hemen sonra, özel bir eğitim programı uygulanmaya başlanmalıdır. Çocuk beyni, hayatın ilk altı yılında dil öğrenmeye programlıdır. Özellikle, hayatın ilk üç yılı dil ediniminde çok önemlidir. Bu süreden sonra, dil ve konuşma becerilerinin kazanımı daha zorlaşır. Bu nedenle tanı ne kadar erken konup, eğitime ne kadar erken başlanırsa, dil ve konuşma gelişimi o derecede normale yakın olabilecek, çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel ve akademik gelişimi olumlu yönde etkilenecektir.

Erken eğitimde atılacak önemli adımlardan biri, çocuğun cihazlandırılması ve işitme cihazına uyum sağlamasına yardımcı olunmasıdır. Bu noktada, çocuğun işitme kaybının özelliklerine göre en uygun cihazın temini oldukça önemlidir. Ayrıca, aileye psikolojik ve eğitsel danışmanlık hizmeti verilmesi, erken müdahale ve erken eğitimin başarısını etkileyen önemli bir faktördür. Böylece, çocuğun özel eğitim yaşantısı okul öncesi dönemde başlamış olacak ve işitme engelli bireyin tüm yaşamı boyunca devam edecektir.

Unutulmamalıdır ki, erken tanı lamanın beraberinde, uygun cihazlandırma ve uygun eğitim ile bu çocuklar, içinde buldukları topluma daha kolay uyum sağlayabileceklerdir.

AİLE İLE İLETİŞİM

Öğrenme, yalnızca okul ortamıyla sınırlı bir süreç değildir. En iyi öğrenme ortamının doğal çevre ve ev ortamı olduğu bilinmektedir. İşitme engelli çocuğun eğitiminde de en önemli ve etkin ortam, sürekli içinde bulunduğu aile ortamıdır. Bu nedenle, ailenin okul yaşamına aktif olarak katılımının sağlanması işitme engelli çocukların eğitiminde vazgeçilmez unsurlardan

biridir. Aile ve öğretmenlerin işbirliği içinde çalışmaları, bu çocukların eğitimi konusunda atılacak en önemli adımlardan biridir.

Bir kurum olarak ailenin, kendine özgü etkileşimsel bir doğası olduğu görülür. Bu nedenle bir çocuğun doğumu aileyi gerek yapısal, gerek gelişimsel, gerekse fonksiyonel olarak etkiler. Karı koca arasındaki “eş” rolüne, “anne-baba” rolü eklenir. Böylece ailenin yapısal sürecinde yeni bir döneme geçilmiş olunur. Çocuğun doğumuyla duyulan mutluluk ve sevinç bu değişimlerin olumsuz etkilerinden aileyi uzak tutar.

Bebeğinin işitme engelli bir bebeği olduğunu öğrenen anne baba, engelli bir çocuk sahibi olma ihtimalini düşünmediği için, böyle bir çocuğun sorumluluğunu almaya da hazır değildir. Aile tamamiyle bilmediği ve yabancı olduğu bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Üstelik bu durum geçici değil, tüm yaşamı boyunca içinde bulunmak zorunda olacağı bir durumdur.

İşitme engelli bir çocuğa sahip olma gerçeği ile karşı karşıya kalan aileler, bu durumu öğrendiklerinde, insanların bir yakınlarını kaybettiklerinde girdikleri yas sürecinde gösterdikleri tepkilere benzer tepkiler gösterirler. Bu süreçte şok, inkâr, depresyon, karmaşa, kızgınlık, utanma, pazarlık, kabul ve uyum gibi dönemlerden geçerler. Bu dönemlerin her biri, anne babanın duruma uyum ve kabullenme sürecinde, bir şekilde aşması gereken engellerdir. Benzer durumdaki her aile hemen hemen aynı dönemlerden geçer. Bu dönemler çok uzun süre devam etmediği takdirde normaldir ve bir çeşit doğal savunma tepkileridir. İşitme engelli çocuğun engeline bağlı olarak gösterdiği özellikler, bu dönemlerin süresinde etkili olabilir. Ailede bulunan kardeş ya da kardeşlerin varlığının da bu tepkilerin şiddetini ve süresini etkileyebileceği unutulmamalıdır. Aileler arasında ve her ailede anne baba arasında gösterilen tepkilerde farklılıklar görülebilir. Bu nedenle, aile eğitim sürecinde, her aile kendi özellikleri doğrultusunda ele alınmalıdır.

İşitme Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Ortak Özellikleri

Her ailenin kendine has özellikleri vardır ancak yapılan araştırmalarda işitme engelli çocuğu olan ailelerin bazı ortak özellikler gösterdikleri de saptanmıştır. İşitme engelli çocuğu olan ailelerin genel özellikleri ve konuyla ilgili öneriler kısaca şöyle sıralanabilir:

Bu ailelerde işitme engelli çocuğa yönelik olarak bir takım yanlış tutumlar görülebilmektedir. Bu tutumlar:

- Anne babalar aşırı koruyucu ya da aşırı ihmal eden bir tutum içine girerek, çocuklarının gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilirler. Çocuklarının yapabileceklerini kısıtlayarak kendine güven duygusunun gelişmesine engel olabilirler. Ayrıca çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanması için uygun ortamı sağlayamayabilirler.
- Anne babaların çocuklarından beklentileri yüksek olabildiği gibi onların hiçbir şey yapamayacağı konusunda önyargılar geliştirdikleri de görülmektedir. Her iki durumda da, çocuğun kendi özellikleri ve yeterlilikleri doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği konusunda aileler bilgilendirilmelidirler. Bu bilgilendirme, işitme engelli çocukların benlik kavramlarının gelişiminde oldukça önemli bir etkidir.
- Anne babalar, çocuklarının varlığını veya çocuklarında bir engelin bulunduğunu inkâr edebilmektedirler. Bu inkâr süreci aileden aileye göre farklılık gösterir. Kısa bir süre devam edebildiği gibi bir ömür boyu bu inkârı yaşayan aileler de bulunmaktadır.
- Aileler, çocuklarını normal akranları ile kıyaslayan bir tutum gösterebilirler. Bu durum, çocuğun çevresindekilere olumsuz duygular beslemesine sebep olabilmekte ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.
- İşitme engelli bir çocuğa sahip olan ailelerde, anne babanın birbirlerini suçlama davranışlarının olduğu da görülebilmektedir. Ebeveynlerin birbirlerini karşılıklı suçlamaları nedeniyle aile içi geçimsizlikler gözlenebilmekte, hatta bu sebeple parçalanmış ailelere rastlanabilmektedir.
- Ailelerin, işitme engelli çocuğa karşı bu yanlış tutumları, çocuğun zihinsel, sosyal, duygusal ve psikolojik temel ihtiyaçlarının karşılanamamasına sebep olabilmekte, gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.
- İşitme engelli çocuğa sahip ailelerin, genelde sosyo-ekonomik seviyesinin oldukça düşük olduğu görülmektedir.

- Aileler genellikle başlangıçta çocuklarının engelleri ve bunun nedenleri hakkında bilgi sahibi olamadıkları gibi, yetersiz ve yanlış bilgi edinmiş de olabilirler. Bu konuda bilgi sahibi olmanın onların en doğal hakkı ve ihtiyacı olduğu unutulmamalı ve uygun eğitim, danışmanlık hizmetleri ile bu hak ve ihtiyaçları olabildiğince erken karşılanmalıdır.
- İşitme engelli çocuğa sahip olan aileleri genel anlamda bilgilendirmenin yanında, duygusal olarak desteklenmeye ve rahatlatılmaya ihtiyaçları olduğu unutulmamalıdır. Aileler, gerektiğinde konu ile ilgili uzman kişilere yönlendirilmelidir.
- Aileler, işitme engeli konusunda gerçekleri kabul etmede zorluk çekebilirler. Eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile ailelerin durumu kabullenmelerine yardımcı olunmalıdır.
- Eğitimden umulan yararların sağlanabilmesi için, okulda yapılan çalışmaların evde de devam ettirilmesi gerekir. Eğitimde sürekliliğin sağlanabilmesi açısından ailelerin, okulda ve sınıfta yapılan çalışmalar ile evde yapmaları gerekenler konusunda bilgilendirilmesi önemlidir.
- Aileler, özellikle çocuklarının geleceği hakkında büyük endişe içinde olabilirler. Çocuklarının geleceği için yapabilecekleri konusunda yönlendirici bilgiler verilerek onların bu kaygıları azaltılabilir.

Bu tür destek eğitim, yönlendirme ve bilgilendirme hizmetlerine ailelerin ne kadar erken katılımı sağlanırsa o derece olumlu sonuçlar alınabilecektir. Böylece ailelerin çocuklarına yönelik tutumları değişmekle birlikte, bu süreç içinde çocuklarının eğitim ve gelişimlerine olumlu katkıları olabilecektir.

Aile eğitimi sürecinde, aşağıda belirtilen konulara dikkat edilmelidir:

- * İşitme engelinin türü, özellikleri, nedenleri hakkında basit ve şematik olarak açıklamalar yapılmasına,
- * İşitme engelli çocuğun cihazlandırılması, kullanılacak cihazın temini ve bakımı hakkında bilgiler verilmesine,
- * İşitme engelli çocukların sağlıklı gelişebilmesi için bedensel, psikolojik, sosyal, duygusal temel ihtiyaçları ve bunların karşılanabilmesinde ailenin yardım alabileceği kurum ve kuruluşlar hakkında açıklamalar yapılmasına,
- * Anne babaların ve çocuğun yakın çevresindekilerin, işitme engelli çocuk ile nasıl iletişim kurabilecekleri ve engelinin nasıl kabullenebilecekleri konularında bilgiler verilmesine,
- * İşitme engelli çocuğun gelişim özellikleri, özellikle gösterdiği akademik ve sosyal gelişmeler hakkında bilgi verilmesine,
- * Özel eğitim gerektiren birey ve ailesinin sahip olduğu yasal haklar ve bu doğrultudaki yasal düzenlemeler hakkında açıklamalar yapılmasına önem verilmelidir.

Ailelerin belirtilen konularda bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve yönlendirilmesi, karşılaştıkları sorunları çözmede onlara yardımcı olacaktır.

Bilgilendirme sürecinde öğretmen; rehber öğretmenler, özel eğitim öğretmenleri, çocuk gelişimi ve eğitimcileri, psikolog, odyolog, tıp alanı çalışanları, sosyal çalışmacılar, gönüllü kuruluşlarda hizmet veren yetkili ve ilgili kişiler, meslek danışmanları ve bu konuda deneyimleri olan öğretmenlerden destek isteyebilir. Bunun dışında başvurulabilecek kurumlardan

biri de ildeki veya ilçedeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezleridir.

AİLE EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

İşitme engelli çocukların ailelerinin eğitim sürecinde başlıca üç yöntemden yararlanılmaktadır. Uygulanacak yöntem, ailenin ve çocuğun ihtiyaçları ve imkânları doğrultusunda seçilmelidir.

1.Bireysel Eğitim: Eğitime alınacak ailenin ihtiyaçları doğrultusunda birebir olarak aileyle yapılan eğitim ve danışmanlık hizmetlerini içeren görüşmelerdir. Ailenin sorunlarını, diğer ailelerin yanında açmaktan çekindiği durumlarda da uygulanabilir.

2.Grup Eğitimi: Benzer özellikler gösteren aileleri veya benzer özellikler gösteren çocukların ailelerini bir araya getirerek oluşturulan gruplara verilen eğitimidir. Katılımcı anne babalar, cinsiyet grupları veya karma gruplar olarak ayrı gruplar halinde eğitime alınabilir. Karşılıklı bilgi alışverişi ve paylaşımların yaşandığı, ortak çözüm yollarının bulunduğu, dostlukların kurulduğu etkili bir yöntemdir.

3.Yayın Yolu İle Eğitim: Aileler için ücretsiz olarak dağıtılacak, basit ama temel bilgileri içeren kitapçıklar, broşürler ve dergiler konuyla ilgili uzmanlar tarafından hazırlanarak, kalıcı eğitim materyalleri oluşturulması sağlanabilir. Aynı zamanda bu tür kaynaklar, aktif olarak bilgilendirme sürecine katılmayan aileler için de büyük yarar sağlayacaktır.

Bu yöntemlerin yanı sıra radyo ve televizyon programları, gazete ve dergilerin konuyla ilgili çalışmaları aracılığı ile de, ailelere bilgilendirme, yönlendirme ve eğitim hizmetleri götürülebilir. Böylece daha çok aileye ulaşılabilir.

OKUL YAŞAMINDAKİ AİLE EĞİTİM HİZMETLERİ

İşitme engelli çocukların ailelerinin eğitiminde, okul yaşamına aktif olarak katılımın sağlanabilmesi amacıyla okullarımızda yapılabilecek uygulamaları şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1.Ev Ziyaretleri: İşitme engelli bir çocuğun, tanısı konulduğu dönemden itibaren, gelişimi ve eğitimi evde izlenmelidir. İşitme engelli çocukların bebeklik döneminde ve okul öncesi dönemde böyle bir gelişimsel takip uygulamasına dahil edilmeleri yararlı bir uygulamadır. Ancak çeşitli sebeplerle bu tür gelişimsel takip uygulamalarından yararlanamayan çocukların da bulunduğu bir gerçektir.

Çocuk, okula başladığı dönemden itibaren ise, okulun şartları doğrultusunda, eğitim personelinin birlikte alacağı kararlarla, ev ziyareti uygulamasına dahil edilebilir. Ev ziyaretlerinin temel amacı aile ve çocuğun ev ortamında gözlenmesi ve eğitim programının aile ve çevresinde uygulanmasında rehberlik edilebilmesidir.

2. Anne babanın görüşme için okula çağırılması: Belirli aralıklarla anne ve baba okula çağırılarak, onlara gereksinimleri doğrultusunda rehberlik edilir. Anne baba ile okulda görüşmelerin temel amaçlarından bazıları;

- * Anne baba ile karşılıklı konuşma fırsatı sağlayabilme,
- * Evde uygulanan destek eğitim programlarının işlerliği hakkında bilgi alışverişinde bulunabilme,
- * Çocuğun engelinden dolayı aile ve çevresinde meydana gelebilecek sorunları çözmeye aileye yardımcı olabilme

Şeklinde sıralanabilir. Bu görüşmelerde aileye, çocuğunun gelişim süreci hakkında da bilgi verilir.

3. Anne ve babanın okuldaki derslere katılımının sağlanması: Aile ile işbirliği yapılarak, anne-babanın uygun olduğu bir gün okuldaki derslere katılması sağlanır. Anne babanın okuldaki derslere katılımını sağlamanın temel amaçlarından bazıları;

- * Aileye sınıf içindeki çalışmalarını izleme fırsatı verebilme,
- * Çocuklarının eğitiminde dikkat edilmesi gereken noktaları uygulama sırasında gösterebilme
- * Evde yapılan eğitimin, eğitimde sürekliliğinin sağlanması açısından çok önemli olduğunu fark ettirebilme

Şeklinde sıralanabilir.

4. Veli Toplantıları: Veli toplantıları okullarımızda en sık kullanılan yöntemlerden biridir. Zaman zaman aileler, çocuklarının gerek akademik becerileri, gerekse davranışları ve gösterdikleri gelişmeler konusunda bilgilendirilmek üzere okula çağırılırlar. Veli toplantıları tüm okul çapında veya tek bir sınıfın velilerine yönelik olarak yapılabilir. Okullarımızda düzenlenen veli toplantılarının temel amaçlarından bazıları;

- * Ailelerin birbirleri ve okul personeli ile tanışmaları,
- * Ailelerin karşılıklı bilgi alış verişinde bulunmaları,
- * Ailelerin çocuklarının eğitiminden haberdar olarak eğitime aktif katılımları şeklinde sıralanabilir.

5.Yazılı İletişim: Bu yöntem ailelerin görüşmeler sırasında aldıkları bilgileri pekiştirebilmek, okula gelemeyen anne babalara ulaşabilmek amacıyla kullanılmaktadır. Okula gelen ailelere yazılı kaynaklar verilebilir. Uzakta oturan ve bazı nedenlerle toplantılara katılamayan ailelerle ise, bir iletişim defteri aracılığı ile iletişim sağlanabilir. Ayrıca yazılı iletişim dahilinde, bir defter tutularak, çocuğun evde ailesi ile yaptığı etkinlikleri bu deftere yapması ve evde yaptıklarını okulda arkadaşları ile paylaşması sağlanabilir. Bu şekilde, ailenin evde verdiği eğitimin takibi de yapılmış olur.

İşitme engelli çocuk için plânlanacak eğitim hizmetlerinde ailenin katılımı oldukça önemlidir. Öğrenci için geliştirilen ve aile tarafından onaylanan bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP); bireyin, ailenin, öğretmenin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan ve belirlenen amaçlarda verilecek destek eğitim hizmetlerini içeren özel eğitim programıdır. Aile;

- * bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme biriminin bir üyesi olarak,
- * çocuğu için, bireysel eğitim programının geliştirilmesi sürecinde gereksinimlerini ileterek,
- * çocuğu ile ilgili plânlarını belirterek,
- * eğitim programının uygulanması sırasında çalışmalara etkin bir şekilde katılarak
- * gerektiğinde araç-gereç desteği sağlayarak çocuğu için plânlanan eğitim hizmetlerine aktif olarak katılmış olur.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğini okuyarak Bireyselleştirilmiş

Eđitim Programları ve BEP Geliřtirme Biriminde aileye dūřen
görevler konusunda bilgi edininiz.
